

Розділ 1

ГРИГОРІЙ КОЧУР І УКРАЇНСЬКЕ ПЕРЕКЛАДНЕ ПИСЬМЕНСТВО

МІЙ ВЕЛИКИЙ УЧИТЕЛЬ До 105-ї річниці від народження Патрона нашої кафедри – Григорія Порфировича Кочура

Григорій Кочур сприймав літературу як головну духовну опору нації в боротьбі за самозбереження. Майстер вимріював відбудову світової літератури на рідному ґрунті і, як М. Драгоманов, І. Франко, М. Рильський, М. Зеров, М. Лукаш та інші Достойники Слова, уважав саме цю споруду одним із засобів здобути інтелектуальну волю для своєї нації. Побудові цієї споруди присвятив себе повністю і подарував українській перекладній літературі “здоровий корм духовий” (уживаючи вислів І. Франка).

Линучи думками в минуле, благословляю той лютий день 1968 року, коли вперше зустріла Григорія Порфировича Кочура. Ця зустріч відбулася за добре відомою багатьом українським літераторам адресою – вул. Пушкінська, 20, помешкання 32. Це господа Ірини Іванівни Стешенко.

З того часу я навічно стала ученицею Григорія Порфировича. Виховував, навчав мене як громадянку, як дослідника, як педагога. Починав з азів. Читав кожную мою статтю, виправляв, роз’яснював, учив обмежувати суперлативи, позбуватися панегіричного тону, висловлюватися простіше й зрозуміліше, аргументувати кожную думку, застерігав від хвороби впливості, вимагав абсолютної точності в подачі фактажу. Надсилав чимало книжок. Обговорював методологію окремих досліджень. Писав довгі листи (ні, не на друкарській машинці вистукані – писані рукою), описував чимало подій минулого, приміром, як трапалося, що переклад фрагмента “Пірам і Тізба” з “Метаморфоз” Овідія, що його здійснив Іван Стешенко, опубліковано у “Вибраному” М. Зерова 1966 року.

Григорій Кочур, його особистість, його праці завжди зі мною – і в науково-пошуковій роботі, і в навчально-методичній, і в щоденному побуті. Відхід Григорія Порфировича у вічність (15 грудня 1994 року) – один з найтрагічніших у моєму аж ніяк не легкому житті. З особливим пієтизмом дивлюся на портрет Григорія Порфировича, слухаючи декламацію його поезії. Коли маю якісь непереборні труднощі, клопоти й клопотенята, також дивлюся на рідний портрет і прошу поради, як доречно розв’язати ту чи іншу заплутану справу, як найчесніше вчинити.

Як професор і завідувач кафедри, Патроном якої є Григорій Кочур, як викладач і як вихователь, докладаю максимум зусиль, щоб у нашу вкрай складну епоху студенти

були кочурівцями, щоб вберегти їх від згубних притранспортованих нам ідей деса-кралізації Символів Нації – буцімто необхідних культурним націям. Намагаюся, щоб у їхніх душах була повноцінна повага та любов до рідної мови, до Достойників українського письменства, до найсильніших імен української та світової культури.

Григорій Кочур – один з найскравіших талантів українського письменства, поет і мислитель, в основі діяльності якого лежить українство як феномен, зробив настільки посильний, велегранный внесок до світової культури, що його доробок заслужив на окрему галузь філологічних пошуків – кочурознавство. Цей термін поступово набуває прав наукового громадянства. Саме конференцію “Григорій Кочур і українське перекладне письменство”, що відбулася в нашому університеті 22–24 листопада, присвячено найважливішим проблемам кочурознавства. Які ж головні з цих проблем?

Перекладна спадщина Г. Кочура виконує й ще дуже довго виконуватиме завдання своєрідної академії для українського перекладацького мистецтва. Треба досліджувати перекладацькі засади, перекладацьку стратегію, компенсаторські механізми Г. Кочура, його індивідуальні творчі знахідки, лексичну й синтаксичну своєрідність його перекладів, зіставляти з іншими Майстрами, його попередниками, сучасниками й послідовниками.

Дуже бажано, щоб кочурознавство вийшло за межі України, щоб переклади досліджували іноземці, з чітких рідних мов перекладав Григорій Порфірович, як, приміром, пошуки відомого англомовного перекладача української літератури Віри Річ щодо майстерності Г. Кочура – перекладача Шекспірового “Гамлета”. Можливо, тоді виникне змога у багатьох випадках встановити, на основі яких оригіналів здійснено той чи інший переклад.

Теоретичні праці Г. Кочура стали вагомим набутокм теорії та історії українського художнього перекладу. Тепер науковці мають повну можливість дослідити погляди Г. Кочура як теоретика й історика українського художнього перекладу в контексті його доби. Для утвердження історії українського перекладознавства, для дослідження еволюції перекладацької думки корисно вивчити теоретичний доробок Г. Кочура у зіставленні з поглядами його попередників – І. Франка, О. Фінкеля, М. Зерова та сучасників і послідовників – М. Рильського, В. Коптілова, М. Москаленка, А. Содомори та ін. Статті Г. Кочура довго слугуватимуть зразками перекладознавчої критики, що належить до найвагоміших і найменш випрацюваних жанрів. Тепер, коли часто замість перекладів з’являються низькопробні трансляторії або такі перекрадання, потреба в дійовій критиці – величезна.

Вимагає опрацювання тема “Григорій Кочур: творчість за ґратами” як складова теми “Приречені мовчати – не мовчали (Історія українського художнього слова на каторзі)”. У цій галузі вже чималий доробок М. Стріхи. Художній переклад відіграв значну роль в історії національного опору та національного Відродження. Одна з його найзворушливіших сторінок – праця над перекладами у тюрмах і на засланнях. Праця на найвищому творчому реєстрі – жити, ніби немає облоги (за Лесею Українкою).

Тема “Григорій Кочур як культуролог” – цікаве пошукове поле. Щодо мистецтвознавчих інтересів Г. Кочура, то тут є значні напрацювання в Ольги Петрової, а його музичні зацікавлення ще зовсім не досліджено.

Не терплять відкладання спогади про Григорія Кочура та його хоча б вибраний епістолярій. Мрією мрій було б опублікувати “Третє відлуння” як різномовну білінгву з відповідним коментарем. А також – білінгву Шекспірових “Гамлетів” – в оригіналі та в усіх українських перекладах від 1865 року. Це був би чудовий перекладознавчий посібник!

Г. Кочур як надзвичайна мовленнева особистість потребує глибокого дослідження. Доречно опрацювати переклади та оригінальні твори Г. Кочура передусім з позицій його мовного світу та інтертекстуальності. Він був рідкісним знавцем тонкощів нашої мови. Аналізуючи чужі статті, виправляючи їх, він часто писав розгорнені коментарі. Навіть на матеріалі епістолярію Г. Кочура можна укласти збірку “Нотатки мовознавця”, яка була б дуже доречна для усіх працівників пера. Не забуваймо, що Г. Кочур був обізнаний з працями та підручниками українських мовознавців 1920-х – раних 1930-х років: Всеволода Ганцова, Олени Курило, Сергія Смеречинського, Олекси Синявського. Кажучи про добу Розстріляного Відродження, ми звичайно наголошуємо на письменниках і забуваємо про українських мовознавців, кодифікаторів української мови, установлювачів її норм. Вони також належать до убієнних дітей України.

Дуже цікава тема “Григорій Кочур і шістдесятники”, яку можна сформулювати й по-іншому: “Григорій Кочур як шістдесятник”. Щоб її повністю осмислити, треба зібрати великий фактаж, і зі збором фактажу слід поспішати.

Настав час для написання монографії “Григорій Кочур як культуролог, перекладач та перекладознавець у контексті українського літературного процесу другої половини ХХ ст.” Адже Григорій Кочур належить до тих творців, що не тратять, не програють, як підійти до них ближче, а ще виростають на справді велетенські постаті.

*Роксолана Петрівна Зорівчак,
учениця Григорія Порфіровича Кочура,
професор і завідувач Кочурової кафедри
Франкового університету*

Львів, 18 листопада 2013 р.